

מסקנות מסכמות של ועדת האמנה נגד עינויים של האר"ם (CAT)¹

ישראל

1. ועדת האמנה נגד עינויים (CAT) (להלן: "הוועדה") בחנה את הדוח התקופתי הרביעי אשר הוגש בידי ישראל (CAT/C/ISR/4)² בישיבותיה שמספרן 878 ו-881 (CAT/C/SR.878, 881), אשר התקיימו בתאריכים 5-6.5.2009, ואימצה את המסקנות הבאות בישיבתה מספר 893 (CAT/C/SR.893).

א. הקדמה

2. הוועדה מקדמת בברכה את הגשת הדו"ח התקופתי הרביעי של ישראל, אשר עומד בקווים המנחים לדיווח כפי שפורסמו בידי הוועדה.

3. הוועדה מביעה את הערכתה עבור התשובות המקיפות בכתב לרשימת הנושאים שהעלתה (Add.1-1 CAT/C/ISR/Q/4)³, אשר סיפקו מידע חשוב נוסף, ועבור התשובות שניתנו בעל פה למספר הרב של שאלות שהועלו, והחששות שהובעו במהלך בחינת הדו"ח. הוועדה מעריכה גם את משלחת המומחים שהמדינה שלחה ואת הדיאלוג הגלוי והמקיף שהתקיים.

ב. היבטים חיוביים

4. הוועדה מברכת על כך שבתקופה מאז בחינת הדו"ח התקופתי האחרון (CAT/C/54/Add.1) ישראל אישרה את המסמכים הבאים:

א. הפרוטוקול האופציונאלי לאמנה בדבר זכויות הילד בנושא מכירת ילדים, זנות ילדים ופורנוגרפיית ילדים (2008)⁴;

ב. הפרוטוקול האופציונאלי לאמנה בדבר זכויות הילד בנושא מעורבות ילדים בסכסוכים מזוינים (2005)⁵.

¹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/431/65/PDF/G0943165.pdf?OpenElement>

² http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.ISR.4_en.pdf

³ <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/CDC8EA563D78635E852575A20068B3E6>
<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/EF0C32774B4D44B0852577BD004E9595>

⁴ The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography (2008).

⁵ The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict (2005).

5. הוועדה מציינת בהערכה את פסיקת בית המשפט הגבוה לצדק בעניין יששכרוב⁶ לפיה ניתן לפסול הודאה או ראייה שהתקבלו שלא כדין או תוך הפרת זכות הנאשם להליך הוגן, ופסיקת בית המשפט הגבוה לצדק בעניין מיטה לכל אסיר⁷ לפיה מדינת ישראל חייבת לספק מיטה לכל אסיר המוחזק בכלא ישראלי, כתנאי בסיסי לחיים בכבוד.
6. הוועדה מציינת בהערכה גם את חקיקת חוק שירות הביטחון הכללי⁸ המסדיר את סמכויות הארגון, היקף פעולותיו ומטרותיו, וכן את פעילותו, כך שהארגון נתון לפיקוח ועדת שרים וגופים רשמיים אחרים, ומחויב לדווח להם.
7. הוועדה מברכת על מינוי שירות בתי הסוהר כגוף המופקד על מתקני מעצר רבים בישראל, אשר חלקם היו בעבר בסמכות הצבא והמשטרה.
8. כמו כן, הוועדה מברכת על אישור המדינה בדבר קיומן של הכשרות הנוגעות לאמנה עבור אנשי כוחות ביטחון, צבא ומשטרה, ובכלל זה פסיקת בית הדין הגבוה לצדק משנת 1999 האוסרת על עינויים, ומאשרת כי "איסורים אלו הם "מוחלטים". אין להם "חריגים", ואין בהם איזונים"⁹.
9. הוועדה מציינת שוב, בהערכה, את האופן שבו התעורר השיח הציבורי בישראל בסוגיות של עינויים והתעללות בעצירים בישראל וב'שטחים הכבושים'. הוועדה מברכת על שיתוף הפעולה של המדינה עם ארגונים לא ממשלתיים, המספקים דו"חות רלוונטיים ומידע עבור הוועדה, ומעודדת את ישראל להדק את שיתוף הפעולה עימם בנוגע לפיקוח ויישום הוראות האמנה. בהקשר זה, הוועדה גם מציינת לחיוב את הבחינה השיפוטית המהירה של עצורים העותרים לבית המשפט הגבוה לצדק וכן את פועלם של ארגונים לא ממשלתיים המאפשרים ומגישים עתירות כאמור.

ג. היבטים בעייתיים המקשים על יישום האמנה

10. הוועדה מודעת באופן מלא למצב אי-השקט שבישראל וב'שטחים הכבושים', והיא שבה וחוזרת על הכרתה בשיקולי הביטחון הלגיטימיים של ישראל ובחובתה להגן על אזרחיה ועל כל מי שמצוי תחת סמכות שיפוטה או תחת שליטתה דה-פקטו, מפני אלימות. עם זאת, הוועדה מזכירה את האיסור המוחלט של השימוש בעינויים המצוי בסעיף 2(2) לאמנה הקובע כי אין נסיבות חריגות היכולות להצדיק עינויים.
11. הוועדה רשמה לפניה את העמדה המתמשכת של ישראל בדבר אי תחולת האמנה בגדה המערבית או ברצועת עזה, ואת טענת ישראל כי עמדה זו נובעת, בין היתר, משיקולים משפטיים ארוכי טווח אשר היו רלוונטיים בעת ניסוחה הראשוני של האמנה, כמו גם

⁶ ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' הפרקליט הצבאי הראשי (פורסם ביום 4.5.2006).

⁷ בג"צ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים (פורסם ביום 12.2.2007).

⁸ חוק שירות הביטחון הכללי, תשס"ב-2002.

⁹ בג"ץ 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים נ' ממשלת ישראל, נגד (4) 817, פסקה 23 לפסק דינו של הנשיא ברק.

מהשינויים במציאות בשטח מאז הופעתה האחרונה של ישראל בפני הוועדה, לרבות הנסיגה של ישראל מרצועת עזה בשנת 2005, שכללה את פירוק הממשל הצבאי ופינויים של למעלה מ-8,500 אזרחים מרצועת עזה. בנוסף, הוועדה רשמה לפניה את טענת ישראל לפיה דיני הלחימה הם הכללים החלים, בבחינת דין ספציפי (*lex specialis*), והם גוברים על דינים אחרים. עם זאת, הוועדה מציינת את הערה פרשנית מספר 2 (2007)¹⁰, לפיה התחייבות המדינות החברות למנוע עינויים והתעללות בכל שטח המצוי תחת סמכות שיפוטן, חייבת להתפרש כבאה להגן על כל אדם, אזרח ושאינו אזרח, של המדינה החברה, ללא אפליה בכפוף לשליטתה דה-יורה או דה-פקטו של המדינה. הוועדה שבה ומציינת כי א) מדינת ישראל ונציגיה נכנסו וביססו את שליטתם שוב ושוב ברצועת עזה ובגדה המערבית; ב) כפי שאושר על ידי המשלחת הישראלית במהלך הדיון בוועדה, עצירים ביטחוניים מהאזור נמצאים, בחלקם הגדול, בבתי כלא הנמצאים בשטחי מדינת ישראל; ג) ישראל, כהודאתה, מחזיקה בסמכות שיפוטית מלאה במקרים של אלימות בשטחים, המבוצעת בידי מתנחלים ישראלים כנגד פלסטינים. לפיכך, מדינת ישראל מחזיקה בשליטה וסמכות שיפוטית בהיבטים רבים ביחס ל'שטחים הכבושים'. הוועדה מציינת בהערכה את אישורה של ישראל בפניה כי נושא משרה ציבורית ישראלי כפוף לסמכות השיפוט הפלילית הישראלית בנוגע לכל פעולה בלתי חוקית המתבצעת בישראל או מחוצה לה, ובלבד שאותו גורם פועל במסגרת תפקידו. בנוגע לטיעון הדין הספציפי (*lex specialis*), הוועדה שבה ומזכירה כי יישום הוראות האמנה צריך להיעשות תוך יישוב הוראותיה עם כלים משפטיים בינלאומיים אחרים, בהתאם לסעיף קטן (2) לסעיפים 1 ו-16. כמו כן, הוועדה מציינת, כי בהתאם לחוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי (ICJ)¹¹ אמנות זכויות האדם שאושרו על ידי המדינה, כולל האמנה נגד עינויים, חלות גם ב'שטחים הכבושים'.

12. בכל מקרה, הוועדה מציינת כי ישראל הכירה בכך שפעולותיה בגדה המערבית וברצועת עזה מצריכות ביקורת, וכי ישראל השיבה והרחיבה במענה שלה ביחס להרבה שאלות של הוועדה בנוגע לגדה המערבית ורצועת עזה, הן במענה לרשימת הנושאים בכתב והן בעל פה.

ד. היבטים מדאיגים והמלצות הוועדה ביחס לישראל

הגדרת המונח עינויים

13. הוועדה מציינת את ההסבר של ישראל לפיו כל מעשי העינויים הינם עבירות פליליות בהתאם לחוק הישראלי. למרות זאת, הוועדה חוזרת על הדאגה שהביעה במסקנותיה הקודמות לפיה פשע העינויים, כהגדרתו בסעיף 1 לאמנה, אינו מעוגן בחקיקה הישראלית הפנימית.

הוועדה שבה וממליצה, בדומה למסקנותיה הקודמות, על עיגון עבירה של עינויים, כהגדרתה בסעיף 1 לאמנה, גם במסגרת הדין הפנימי בישראל.

¹⁰ <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=CAT/C/GC/2&Lang=E>

¹¹ חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי (ICJ) בעניין גדר ההפרדה (Legal Consequences Of The) (Construction Of A Wall In The Occupied Palestinian Territory), 9.7.2004.

הגנת ה'צורך'

14. למרות הבטחתה של ישראל שלאחר פסיקת בית המשפט הגבוה לצדק בעתירת הוועד הציבורי נגד עינויים¹², שקבע שהאיסור על שימוש באמצעים "אכזריים או בלתי-אנושיים" הינו מוחלט, והצהרתה כי הגנת ה'צורך' אינה מקור סמכות לשימוש של חוקר באמצעי חקירה פיזיים, הוועדה מביעה את חששותיה שהגנת ה'צורך', המהווה חריג, עשויה להמשיך ולשמש במקרה של "פצצות מתקתקות", כלומר חקירה של חשודים בטרור או אנשים אחרים המחזיקים במידע אודות פיגועי טרור אפשריים. הוועדה מציינת בחשש את סעיף 18 לחוק שירות הביטחון הכללי הקובע כי "עובד השירות (...) לא יישא באחריות פלילית או אזרחית למעשה או למחדל שעשה בתום לב ובאופן סביר במסגרת תפקידו ולשם מילוי". על אף הצהרת ישראל כי לא נעשה שימוש בסעיף חוק זה, הוועדה חוששת כי חוקרי שירות הביטחון הכללי העושים שימוש בלחץ פיזי במקרים של "פצצות מתקתקות" לא יואשמו בפלילים אם יטענו להגנת ה'צורך'. לפי מידע רשמי שפורסם ביולי 2002, 90 עצורים פלסטינים נחקרו תחת החריג של "פצצה מתקתקת" מאז ספטמבר 1999.

הוועדה שבה וממליצה לישראל לבטל את הגנת הצורך כהצדקה אפשרית לפשע העינויים, ומבקשת מישראל לספק מידע מפורט לגבי מספר העצורים הפלסטינים שנחקרו כ"פצצות מתקתקות" מאז 2002.

אמצעי הגנה בסיסיים לעצורים

15. הוועדה מביעה דאגה מכך שלמרות שחוק סדר הדין הפלילי ופקודת בתי הסוהר קובעים תנאים שבכפוף להם קיימת לעצורים זכות להיפגש עם עורך דין במהירות, ניתן לעכב פגישה של עצור עם עורך דין בכפוף להגשת בקשה בכתב, אם הדבר מסכן את מהלך החקירה, מונע הגשת ראיות או עלול לסכל את מעצרו של חשודים נוספים. כמו כן, עבירות ביטחוניות או אישום בפעילות טרור מתירים עיכוב נוסף. על אף עיגון הזכויות בחוק, ובפסיקת בית המשפט העליון בעניין יששכרוב, במקרים רגילים, ישנן טענות חוזרות ונשנות אודות הגנה חוקית בלתי מספקת לעצירים ביטחוניים. הוועדה מציינת בדאגה שחוק סדר הדין הפלילי מ-2006 מאפשר הארכת מעצר עד 96 שעות כשמדובר בחשוד בעבירות ביטחון בטרם הובא בפני שופט - וזאת על אף שהמדינה טוענת כי ברוב המקרים העצור מובא בפני שופט תוך 14 שעות ועד 21 ימים ללא פגישה עם עורך דין, וזאת על אף טענת המדינה כי השימוש בחריג זה מעבר ל-10 ימים נעשה לעיתים נדירות.

הוועדה קוראת לישראל לבחון מחדש את החקיקה והמדיניות שלה על מנת להבטיח שכל העצורים, ללא יוצא מן הכלל, מובאים בהקדם בפני שופט ונהנים מגישה מהירה לעורך דין. הוועדה מדגישה את הצורך בהסדרת גישה מהירה של עצור לעורך דין, רופא עצמאי וקרוב

¹² בג"ץ 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים נ' ממשלת ישראל, נג(4) 817.

משפחה, המהווים אמצעים חשובים להגנה על חשודים מפני עינויים והתעללות, אשר יש להבטיח כי הם מוענקים גם לנאשמים בעבירות ביטחון.

16. לצד הבעת הערכה על אימוץ חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים) משנת 2002, הדורש תיעוד בווידאו של כל שלבי החקירה, הוועדה מביעה דאגה מהתיקון לחוק בשנת 2008 המחריג חקירות של עצירים ביטחוניים מדרישה זו, דבר הנובע לטענת ישראל מאילוצים תקציביים, תוך ציון כי מדובר בפטור זמני עד דצמבר 2010.

תיעוד חקירות בווידאו מהווה התקדמות חשובה בהגנה הן על העצורים והן על גורמי אכיפת חוק. לפיכך, על ישראל לפעול להרחבת הדרישה לתיעוד בווידאו של חקירות גם על עצורים המואשמים בעבירות ביטחוניות, כעניין של עדיפות, וזאת על מנת למנוע עינויים והתעללות.

מעצרים מנהליים ובידוד

17. הוועדה מביעה דאגה מכך שמעצרים מנהליים אינם תואמים את סעיף 16 לאמנה מאחר ובין היתר, הם מבוצעים ל"תקופות ארוכות ומופרזות". בכך נמנעות מעצירים מנהליים הגנות בסיסיות כולל הזכות לקרוא תיגר על הראיות המהוות בסיס למעצרו. בהעדר צורך בצווי מעצר, העציר עלול למצוא את עצמו בבידוד בפועל במהלך תקופה ממושכת, הנתונה להארכה. למרות שישראל הצהירה שהנוהל בשימוש רק במקרים חריגים בהם חיסיון אינו מאפשר את הצגת הראיות כמקובל בהליך פלילי רגיל, הוועדה מצירה על העלייה שחלה במספר העצירים המנהליים מאז הדו"ח התקופתי האחרון של ישראל. לפי הצהרת ישראל, 530 פלסטינים עצורים במעצר מנהלי לפי תחיקת הביטחון של ישראל, בעוד שארגונים לא ממשלתיים מדווחים על כ-700 עצורים. הוועדה מביעה דאגה מחוק הלוחמים הבלתי חוקיים¹³, כפי שתוקן בשנת 2008, המאפשר להחזיק במעצר אדם שאינו אזרח ישראלי ושעונה להגדרת "לוחם בלתי חוקי" ("אדם שנטל חלק בפעולות איבה נגד מדינת ישראל, בין במישרין ובין בעקיפין"), לתקופה של עד 14 ימים ללא ביקורת שיפוטית. מעצרים בהתאם לחוק זה ניתנים להארכה ללא הגבלה; חומר החקירה לא מועבר לידיעת העצור או בא כוחו למרות זכות העצור לעתור לבית המשפט העליון, והאישום כנגדו גם נותר חסוי. על פי הצהרת המדינה 12 אנשים עצורים כעת במסגרת חוק זה.

על ישראל, כעניין של עדיפות, לבחון את החקיקה והמדיניות שלה על מנת להבטיח כי היחס לכל העצורים, ובמיוחד לעצירים מנהליים בגדה המערבית וברצועת עזה, יעלה בקנה אחד עם סעיף 16 לאמנה.

18. הוועדה מביעה דאגה מדיווחים של דווח האו"ם בנושא קידום ושמירה על זכויות אדם וחירויות בסיסיות תוך כדי מאבק בטרור, בנוגע להחזקה בבידוד כאמצעי בידי שירות בתי הסוהר לעידוד קבלת הודאות מקטינים וכאמצעי ענישה על הפרת כללי בית הסוהר. נטען כי עצירים

¹³ חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, תשס"ב-2002

ביטחוניים מוחזקים לכאורה במתקני חקירה שגודלם בין 3-6 מטר רבוע, ללא חלון או גישה לאור שמש ואוויר צח.

הוועדה שוב קוראת לישראל לבחון את חקיקתה ומדיניותה על מנת להבטיח שכל העצורים, ללא יוצא מן הכלל, מובאים בפני שופט בהקדם וזוכים לגישה מהירה לעורך דין. על המדינה לתקן את החקיקה הקיימת כדי להבטיח שהחזקה בבידוד תהיה אמצעי חריג ומוגבל בזמן, ותעלה בקנה אחד עם סטנדרטים בינלאומיים מינימאליים.

האשמות בדבר עינויים ויחס משפיל מצד חוקרים ישראליים

19. הוועדה מביעה דאגה מהמספר הגבוה, המתמשך והעקבי של האשמות כנגד חוקרי שירות הביטחון הכללי בדבר שימוש בשיטות חקירה שנאסרו לפי פסיקת בית המשפט הגבוה לצדק בספטמבר 1999, אשר נטען כי ננקטו לפני, במהלך ולאחר החקירות. המדינה טענה כי נפתחו 67 חקירות בידי מבקר תלונות הנחקרים כנגד חוקרי שירות הביטחון הכללי ב-2006, ו-47 חקירות נוספות ב-2007, אך אף אחת מהחקירות הללו לא הגיעה לכדי הגשת כתב אישום פלילי.

על ישראל להבטיח כי בכל הנסיבות, לא יעשה שימוש בשיטות חקירה האסורות על פי האמנה. על המדינה להבטיח כי כל טענה בדבר עינויים והתעללות תיבדק במהירות וביעילות, על מנת שהאחראים יועמדו לדין ואף יוענשו (במקרים המתאימים). הוועדה שבה ומציינת כי לפי האמנה אין כל נסיבות מיוחדות, ובכלל זה גם מצב מלחמה או איום ביטחוני, המצדיקות שימוש בעינויים. על ישראל להגביר את מערך החינוך וההכשרות בנושא זכויות אדם לאנשי כוחות הביטחון, ובכלל זה הכשרות לגבי איסור עינויים והתעללות.

תלונות והצורך בניהול חקירות עצמאיות

20. הוועדה מציינת כי מתוך 1,185 תלונות אודות שימוש בלתי נאות בכוח במהלך 2007 שנחקרו על ידי משטרת ישראל, 82 מקרים הובילו לנקיטת הליכים פליליים. המדינה ציינה את הקושי שבחקירת תלונות כאמור, בטענה כי יש לשוטרים סמכות להפעיל כוח סביר במידת הצורך.

הוועדה מבקשת נתונים בנוגע להליכים הפליליים שננקטו כנגד שוטרים ושהובילו להרשעות, וכן לגבי העונשים שנגזרו.

21. למרות הבהרת המדינה לפיה "כל טענה הנוגעת לשימוש לכאורה באמצעי חקירה אסורים נחקרת בידי מבקר תלונות הנחקרים", הוועדה חוששת מכך שאף אחת, מתוך למעלה מ-600 תלונות על התעללות מצד חוקרי שירות הביטחון הכללי שהגיעו לידי מבקר תלונות הנחקרים בין 2001-2008, לא הובילה לחקירה פלילית. על אף שהוא נתון לפיקוח של היועץ המשפטי לממשלה, מבקר תלונות הנחקרים הינו עובד של שירות הביטחון הכללי. הוועדה מציינת כי, לפי מידע שהתקבל מדווח האו"ם בנושא קידום ושמירה על זכויות אדם וחירויות בסיסיות תוך כדי מאבק בטרור, מתוך 550 חקירות אודות האשמות בעינויים שהוגשו בידי מבקר תלונות הנחקרים מטעם שירות הביטחון הכללי בין 2002-2007, רק ארבע הובילו לנקיטת צעדים

משמעותיים ואף תלונה לא הגיעה לכדי תביעה. בעוד שנציגי המדינה הסבירו שלא היו די ראיות בשביל לחקור ולבסס את התלונות הללו, וכי האנשים שהגישו אותן מעורבים ב"מסע תעמולה" המציג מידע שקרי, הוועדה קיבלה מידע מארגונים לא ממשלתיים לפיו קיימת ירידה בכמות התלונות המוגשות, לכאורה בשל תחושת חוסר תוחלת הנובעת מהעדר אישומים ותחושת חסינות בפועל.

על ישראל לחקור כראוי כל האשמה של עינויים והתעללות, על ידי יצירת מנגנון חיצוני ובלתי תלוי בשירות הביטחון הכללי.

עקרון אי-החזרה (Non Refoulement) וסכנת העמדה בפני עינויים

22. בעוד שהוועדה מודעת לכך שישראל מתמודדת עם כמות גדלה והולכת של מבקשי מקלט ופליטים בשטחה, ובעוד שעקרון אי-החזרה, כמפורט בסעיף 3 לאמנה, הוכר על ידי בית המשפט העליון כעקרון מחייב, הוועדה מצרה על כך שהעיקרון טרם עוגן באופן פורמאלי בחוק הישראלי, במדיניות, בפרקטיקה או בנהלים. תשובת המדינה התייחסה רק לאמנת הפליטים מ-1951 ולפרוטוקול שלה מ-1967, אך אפילו אינה רומזת להתחייבויותיה בהתאם לאמנה.

על ישראל לשלב את עקרון אי-החזרה בדין הפנימי שלה, כך שתהליכי בקשת מקלט יכללו בחינה יסודית של הזכאות בכל מקרה פרטני על פי סעיף 3 לאמנה. יש ליצור גם מנגנון הולם לבחינת החלטות גירוש.

23. הוועדה מביעה דאגה מכך בהתאם לסעיף 1 לטיוטת הצעת החוק לתיקון החוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), שעבר בקריאה ראשונה בכנסת ביום 19.5.2008, כל אדם שנכנס לישראל באופן בלתי חוקי, יחשב באופן אוטומטי כנושא סיכון בטחוני לישראל וכעונה להגדרת "מסתנן", וכתוצאה מכך יהיה כפוף להוראות החוק. הוועדה מודאגת מכך שסעיף 11 להצעת החוק מאפשר לצבא להחזיר את המסתנן למדינת או אזור מוצאו תוך 72 שעות ללא חריגים, נהלים או הבטחת ערובות כלשהן. הוועדה קובעת כי נוהל זה, בהעדר הוראות הלוקחות בחשבון את עיקרון אי-החזרה, אינו עומד בקנה אחד עם סעיף 3 לאמנה. ממשלת ישראל דיווחה על 6,900 "מסתננים" במהלך 2008.

הוועדה מציינת שאם הצעת החוק לתיקון החוק למניעת הסתננות תתקבל במתכונתה הנוכחית, הדבר יהווה הפרה של סעיף 3 לאמנה. הוועדה ממליצה לישראל בחום להבטיח כי הצעת החוק תעלה בקנה אחד עם האמנה, וכי יתווסף, לכל הפחות, תנאי המוודא בחינה של התקיימות יסוד ממשי לקיומה של סכנת העמדה בפני עינויים. על לישראל להבטיח הכשרה מתאימה של נושאי משרה ציבורית המתמודדים עם מהגרים, וכן להבטיח פיקוח ובחינה של החלטות נושאי המשרה הללו, על מנת למנוע הפרות של סעיף 3.

24. הוועדה מביעה דאגה מנוהל "ההחזרה המיידית המתואמת" של צבא ההגנה לישראל, שנקבע בפקודת המטה הכללי 1/3,000, לפיו חיילי צה"ל בגבול - אשר המדינה לא הוכיחה לגביהם כי

הוכשרו לגבי החובות החוקיות הנובעות מהאמנה - מוסמכים לבצע גירוש נקודתי ללא הבטחת ערובות פרוצדוראליות מתאימות, שימנעו החזרה המנוגדת להוראות סעיף 3 לאמנה.

הוועדה מציינת כי מדובר בערובות חיוניות בכל מקרה ומקרה, ללא קשר לקיומם של הסכמי קבלה או בטוחות דיפלומטיות בין ישראל למדינה המקבלת.

פסילת ראייה שהושגה שלא כדין

25. הוועדה מברכת אמנם על החלטת בית המשפט הגבוה לצדק בעניין יששכרוב, אשר ביססה את הדוקטרינה של פסילת ראיות שהושגו שלא כדין, אך מציינת כי השאלה האם לקבל ראיות כאמור נתונה לשיקול דעתו של השופט.

על ישראל לעגן בחוק את האיסור לפיו כל הצהרה שהשגתה התאפשרה כתוצאה מעינויים אינה יכולה לשמש כראיה באף הליך כנגד הנפגע, בהתאם לסעיף 15 לאמנה.

מתקן מעצר 1391

26. למרות המידע שישראל סיפקה אודות מתקן מעצר סודי של שירות הביטחון הכללי המוכר כ"מתקן מעצר 1391", לפיו המתקן לא היה בשימוש מאז 2006 לשם מעצר או חקירה של חשודים ביטחוניים, הוועדה מציינת את חששותיה אודות מספר עתירות לחקירת מתקן המאסר שהוגשו לבית המשפט העליון ונדחו, ועל כך שבית המשפט העליון פסק שהרשויות פעלו בסבירות כשלא חקרו את ההאשמות בגין עינויים, התעללות ותנאי כליאה ירודים במתקן.

הוועדה קוראת לישראל להבטיח כי איש לא יהיה עצור בעתיד בכל מתקן מעצר סודי בשליטתה, שכן קיומו של מתקן כאמור מהווה הפרה למעשה של האמנה. על ישראל לחקור ולמסור מידע על קיומו של כל מתקן שכזה המצוי באחריותה ועל הסמכות שמכוחה הוא הוקם. על ישראל להבטיח שכל האשמה בדבר הפעלת עינויים והתעללות כנגד עצורים במתקן 1391 תיחקר ללא משוא פנים וכי הממצאים יפורסמו, וכל עבריין האחראי להפרת האמנה יהיה חייב לתת את הדין על כך.

עצורים קטינים

27. בעוד שהוועדה ערה לטענתה של ישראל לפיה ננקטים אמצעים על מנת להבטיח את זכויות הילד, לרבות גיבוש טיוטת צו צבאי להקמת בית משפט חדש לנוער, הוועדה מביעה דאגה מההבדלים הקיימים בין הגדרת קטין בישראל בה בגירות מתחילה מגיל 18, לבין ההגדרה ב'שטחים הכבושים' שעומדת על גיל 16. הוועדה מציינת את ההסבר של ישראל בנוגע לכך שצעירים פלסטינים מתחת לגיל 18 שעצורים בישראל זוכים להתייחסות כקטינים. עם זאת, הוועדה מביעה דאגה עמוקה בנוגע לדו"חות שהוגשו על ידי ארגוני החברה האזרחית לפיהם קטינים פלסטינים עצורים ונחקרים בהעדר עורך דין או בן משפחה, וחשופים לכאורה למעשים המפרים את הוראות האמנה על מנת להשיג את הודאתם. הוועדה מודאגת גם מהאשמות

לפיהן כ-700 ילדים פלסטינים מועמדים לדין מכוח תחיקת הביטחון בבתי דין צבאיים מדי שנה, ו-95% מהתיקים מסתמכים על הודאות כראיה לשם הרשעה.

על ישראל לתקן את צו צבאי מספר 132 בכל הנוגע להגדרת קטין, כך שהגדרת קטין תהיה עד גיל 18, כנדרש לפי סטנדרטים בינלאומיים.

28. הוועדה מציינת בדאגה שכל מתקני הכליאה בהם מוחזקים קטינים פלסטינים, למעט אחד, נמצאים בישראל, והדבר מקשה על קבלת ביקורי משפחות, לא רק בשל המרחק אלא גם משום שחלק מבני המשפחה אינם זכאים לאישורים הנדרשים מטעמי ביטחון, ב-1,500 מתוך 80,000 מקרים, על פי דיווחי המדינה, ואף יותר על פי דיווחי ארגונים לא ממשלתיים.

על ישראל להבטיח שעצורים קטינים יזכו לערובות בסיסיות לפני ובמהלך חקירות, לרבות גישה מהירה לעורך דין ורופא בלתי תלויים וקרוב משפחה החל מרגע מעצרים. בנוסף, על ישראל להבטיח כי תיקים כנגד קטינים אינם מוכרעים על בסיס הודאה בלבד ולהבטיח את השלמת הקמת בית המשפט לנוער כעניין של עדיפות עליונה. כמו כן, יש לעשות כל מאמץ בכדי לאפשר את קיומם של ביקורי משפחות לעצירים קטינים, לרבות באמצעות הרחבת חופש התנועה של בני משפחות העצורים לשם כך.

שימוש בכוח ובאלימות במהלך מבצע צבאי

29. חרף ירי הטילים המתמשך וללא האבחנה כנגד אזרחי ישראל, שהוביל את ישראל, במסגרת זכותה להגנה על תושביה, לפתוח במבצע "עופרת יצוקה" כנגד החמאס ברצועת עזה, הוועדה מביעה דאגה מכך שישראל לא נקטה באמצעים מספיקים בכדי להגן על האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה ולמנוע נזק, לרבות הרג של מאות אזרחים פלסטינים, לרבות קטינים, כתוצאה מהמבצע הצבאי הישראלי. דו"ח האו"ם בנושא זה, שנכתב בידי תשעה מומחים, מתאר כיצד לכאורה נהרגו 16 אנשי צוות רפואיים, ונפצעו 25 נוספים בעת מילוי תפקידם. כפי שאושר בידי חוקרים ישראלים, לשימוש באמצעי לחימה הכוללים זרחן הייתה השפעה חמורה על אזרחים, וזאת על אף עמדת המדינה לפיה הדבר נועד ליצירת מיסוך וגילוי פתחי מנהרות בעזה. למרות עמדת ישראל לפיה השימוש בכלי נשק זה אינו מנוגד לדין ההומניטארי הבינלאומי, ולא כוון כנגד בני אדם, הוועדה מביעה חשש בעקבות השימוש בנשק זה באזורים מיושבים בצפיפות, ומהכאב והסבל שנגרם מהשימוש בנשק, לרבות מותם של אנשים אשר, על פי הדיווחים, לא יכלו לקבל טיפול הולם בבתי החולים בעזה אשר לא יכלו לספק טיפול ממספר סיבות, וביניהן העדר ידע מתאים אודות הנשק שבו נעשה שימוש, כמו גם העובדה שבתי החולים שימשו כמפקדות, מרכזי פיקוד ומקומות מסתור עבור מתקפות החמאס.

על ישראל לקיים חקירה עצמאית, מקיפה ומהירה בכל הנוגע לאחריות המדינה ורשויות לא מדינתיות לתוצאות המזיקות שנגרמו לאזרחים, ולפרסם את מסקנותיה.

30. הוועדה מציינת כי קיבלה מידע לפיו הסגר על רצועת עזה, אשר הוחרף מאז יולי 2007, היקשה על הכנסת סיוע הומניטארי לפני, אחרי ובמהלך העימות הצבאי האחרון, והגביל את זכויות האדם של התושבים, בדגש על חופש התנועה של מבוגרים וצעירים כאחד.

על ישראל להגביר את מאמציה כדי להבטיח את נגישותו של סיוע הומניטארי במטרה להקל על סבלם של תושבי עזה, הנובע מהמגבלות שהוטלו.

31. מבלי לפגוע בצורכי הביטחון הלגיטימיים של ישראל, הוועדה מביעה דאגה רבה מהאשמות רבות המגיעות מצד ארגונים לא ממשלתיים בדבר יחס משפיל במחסומים, עיכובים שלא לצורך ושליטת כניסה, לרבות כלפי אנשים עם צרכי בריאות דחופים.

על ישראל להבטיח כי צעדים ביטחוניים אלה מבוצעים בהתאם לאמנה, וכן להבטיח הכשרה מספקת ומתאימה לנציגיה כדי למנוע מצוקה מיותרת בקרב אנשים הנעים במעברים. על ישראל לבחון, כצעד בטיחותי, הקמת מנגנון לבחינת תלונות דחופות מצד כל אדם אשר מתלונן שחוהה איומים והתנהגות בלתי ראויה או נאותה. כמו כן, יש לשקול בדחיפות את זמינותו של צוות חירום רפואי כדי לסייע לאנשים במחסומים, בהתאם לצורך.

אלימות מתנחלים

32. הוועדה מציינת בעניין את הכרתה של ישראל בסמכות השיפוט המלאה שלה במקרים של אלימות מתנחלים בגדה המערבית כנגד פלסטינים. הוועדה מעריכה את המידע הסטטיסטי שנמסר על ידי ישראל בנוגע לאכיפה פלילית במקרים כגון הפרעות סדר, סכסוכי שטח, והעלייה הכללית באכיפת החוק כלפי ישראלים, לרבות חקירות, כתבי אישום ואמצעים מנהליים להצרת צעדיהם של מתיישבים ישראלים העשויים לסכן את חייהם וביטחונם של הפלסטינים. בעוד שהוועדה מברכת על הקמת ועדה בין-משרדית מיוחדת בנושא, האמונה על תיאום בין צבא ההגנה לישראל, המשטרה, פרקליטות המדינה ושירות הביטחון הכללי, הוועדה מביעה חשש מגילויי אלימות כאמור, ובפרט ממספרם העולה.

על ישראל לחקור במהירות ובאופן בלתי תלוי כל תלונה על התעללות מתנחלים, כמו גם אחרים הנתונים לסמכות שיפוט, ולהעמיד לדין את מי שנושא באחריות ולהענישו אם נמצא אשם, באופן הולם.

הריסת בתים

33. שעה שהוועדה מכירה בסמכות המדינה להרוס מבנים שמהווים מטרות צבאיות לגיטימיות בהתאם לדין ההומניטארי הבינלאומי, היא מצרה על חידוש השימוש באמצעי זה כאקט של ענישה גרידא במזרח ירושלים וברצועת עזה, למרות החלטת המדינה משנת 2005 לחדול מפרקטיקה זו.

על ישראל לחדול ממדיניות הריסת הבתים כאשר הדבר מהווה הפרה של סעיף 16 לאמנה.

האשמות בדבר עינויים והתעללות מצד כוחות פלסטינים

34. הוועדה מציינת כי על פי נתונים שקיבלה, כוחות של החמאס ברצועת עזה ושל הפתח בגדה המערבית ביצעו מעצרים שרירותיים, חטיפות ומעצרים בלתי חוקיים של יריבים פוליטיים, מנעו מהם גישה לעורך דין וביצעו פעולות של עינויים והתעללות. על פי הדיווחים, נשללו מאותם עצורים, בין השאר, זכויות בסיסיות של הליך הוגן וכן הזכות לחקירה מהירה ואפקטיבית. הוועדה מוסיפה כי חלה עלייה באירועים מסוג זה, לפי המדווח, לרבות הטלות מום והוצאות להורג בלא משפט שבוצעו על ידי כוחות חמאס ברצועת עזה כנגד אנשי שירותי הביטחון של הפתח וחשודים בשיתוף פעולה עם ישראל, במהלך ולאחר מבצע "עופרת יצוקה".

על הרשויות הפלסטיניות בגדה המערבית לנקוט באמצעים מידיים על מנת לחקור, להעמיד לדין ולהעניש באופן הולם את האחראים לביצוע העבירות הנמצאים תחת סמכות שיפוטן. בנוסף, הוועדה קוראת לרשויות החמאס בעזה לחדול מיידית מחטיפות, הריגות מכוונות ולא חוקיות, עינויים ומעצרים לא חוקיים ולהעניש את האחראים. הוועדה מוסיפה כי הקמתה של ועדת מומחים עצמאית ונטולת פניות לחקירת התעללויות אלו צריכה להיות מטופלת כעניין של עדיפות.

35. הוועדה מעודדת את ישראל לאשרר את הפרוטוקול האופציונאלי לאמנה.

36. הוועדה מעודדת את ישראל לשקול להצהיר לפי סעיפים 21 ו-22 לאמנה, ולהכיר בסמכות הוועדה לקבל ולשקול תלונות של פרטים ותלונות בין-מדינות.

37. הוועדה מעודדת את ישראל להסיר את הצהרתה השוללת את סמכות הוועדה בעניין ביצוע חקירות בהתאם לסעיף 20 לאמנה.

38. הוועדה מזמינה את ישראל לאשרר את האמנה בדבר זכויות מהגרי עבודה ובני משפחותיהם, האמנה בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות, והאמנה הבינלאומית להגנה מפני היעלמויות כפויות.

39. הוועדה מעודדת את ישראל לפרסם בתפוצה רחבה את הדו"ח שלה, את התייחסותה לרשימת הנושאים של הוועדה וכן את מסקנות הוועדה בנוגע לישראל, בשפות המתאימות ובאמצעות אתרי האינטרנט הרשמיים, התקשורת וארגונים לא ממשלתיים.

40. הוועדה מבקשת מישראל קבלת מידע נוסף, תוך שנה, בנוגע ליישום המלצותיה המופיעות בפסקאות 15, 19, 20, 24 ו-33 שלעיל.

41. המדינה מוזמנת להגיש את הדו"ח התקופתי הבא, קרי הדו"ח החמישי, עד ה - 15.5.2013.